

Carita Björklund, formaður í Føroya Pedagogfelag:

Vit skulu ikki finna meiningina í tí meiningssleysa

– Tá ið børn koma út fyri eini stórari sorg, eiga starvsfólk á dagstovnum at tora at taka stigið at tosa við børn um sorgina og tað tey föla. Vit svíkja tey við ikki at tosa um tað, sum nívir tey. Tey forða okkum ikki, tað eru vit sjálv sum forða okkum. Vit eiga ikki at spyrja okkum sjálv, um vit tora, men heldur um vit kunnu lata vera, sigur Carita Björklund, formaður í Føroya Pedagogfelag

TURID KJØLBRO

Hvørt ár missa nógvar føroysk børn mammu ella babba av sjúku, vanlukku ella hjúnarskilnað. Hvussu kunnu hesi børnini hjálpast, skulu tey vaknu tosa við børnini um deyðan og um tað at syrgja, sum ein nárligan part av lívinum.

Hetta var høvuðsevið á skeiðnum, sum pedagogar og hjálparfólk á dagstovnum í Føroyum tóku lut í í farnu viku. Per Bøge og Jes Dige, sum starvast hjá Kræftens Bekæmpelse í Danmark sum ávikavist pedagogiskur konsulentur og ráðgevi hjá børnum í kreppu og sorg hildu skeiðið. Skeiðið var eitt framhald av ráðstevnunum um krabbamein, børn og sorg, sum Føroya Felag Móti Krabbameini skipaði fyri.

Carita Björklund, sum er formaður í Føroya Pedagogfelag, hevur arbeitt við børnum í sløk tjúgu ár og er mangan komin út fyri sum starvsfólk á stovni at uppliva eitt barn í sorg. Men kunnilékan til hesi viðurskipti, børn í sorg, hevur hon eisini heimanifr. Hon er frískild, eigur trý børn og veit, hvussu børn uppliva ta broytingina, ið kemur í, tá ið foreldur fara frá hvørjum øðrum. Fyri akkurat einum ári síðani misti hon sonin, Jan, í eini ferðsluvanlukku og sorgin av at missa eitt barn er tí partur av lívinum hjá henni og familjuni.

Tíð og umsorgan

Starvsfólk í barnagørdum sleppa ikki undan at uppliva børn, sum á ein ella annan hátt syrgja. Antin tí eitt foreldur doyri ella av at foreldrin fara frá hvørjum. Børn kunnu eisini syrgja yvir, at onkur næstingur er sjúkur ella av at tað skal flyta úr

barnsðómsheiminum.

– Tíbetur er tað ikki so vanligt, at børn missa eitt foreldur. Hinvegin er tað vorðið rættiliga vanligt, at foreldur fara frá hvørjum øðrum og tað syrgja børn yvir. Smábørn duga ikki at seta orð á sorgina og tí hava vit sum vaksin eina ótrúliga stóra ábyrgd at royna at seta orð á tað sum børn föla. Tað krevur, at vit vaknu tora at tosa við barnið um sorgina og samstundis, at vit eru saman við tí. Sjálvandi skal tann vakni eisini hava fyrilit fyri, hvussu nógvar barnið tolir at taka ímóti, sigur Carita Björklund.

– Eingin sorg er líka, hon er ógvuliga individuell. Men øll børn reagera onkusvegna. Tað eru ongar reglar, sum siga, hvussu vaksin skulu bera seg at. Tú skalt bara taka tær tíð og tora at tosa um sorgina. Tað er ikki ein spurningur um at vera serfrøðingur, men at vera eitt menniskja. Tað krevur bara, at tú leggur oyrað til og lurta eftir, hvat barnið í veruleikanum sigur, hvat í grundini liggur aftan fyri tí, tað sigur. Og umsorgan er tað týðningarmesta.

– Ver saman við barninum. Tú skalt ikki loysa trupulleikarnar hjá barninum, tí tað ber í grundini ikki til. Ofta hava vit lyndi til at forklára alt yvir fyri børnum. Men vit skulu ikki geva tí meiningssleysa meining. Tað er ótrúliga meiningsslegt hjá einum barni at missa eitt foreldur og at foreldrin fara frá hvørjum øðrum.

Tókin

Hóast børn ikki duga at seta orð á sorgina og kenslurnar tey hava í samband við ein miss, geva tey tekin frá sær, sum víkja frá tí tey vanliga útrykka. Eitt fimm ára

gamalt barn fer kanska at pissa í buksurnar, tí tað kennir seg ótrygt. Onnur finna uppá at leggja seg at sova í nógvum larmi og eru yvirhøvar ógvuliga móð. Og upp aftur onnur gerast ógvuliga fríðalig.

– Øll hesini tekini eiga vit vaknu at síggja og so finna út av, hvørjum tey koma av. Vaksin hava lyndi til at verja børn sum best og tí hava vit ilt við at tosa við tey um tað sum fer at henda. Men vit skulu vita, at børnini merkja, at eitthvørt er á vási. Og tað nógvi meiri enn vit halda. Tí eiga foreldur at greiða børnum frá í góðari tíð, um tey fara frá hvørjum øðrum og hvørtjar broytingar í lívinum tað fer at fara við sær, sigur Carita Björklund.

Og Carita tosar út frá royndum. Tá ið hon og maðurin gjørdust at fara frá hvørjum øðrum fyri nógvum árum síðani biðaðu tey sum longest at siga børnum frá. Men tað vísti seg, at børnini væl vistu, hvat var á veg og tey høvdu gjørt sær nógvar tankar um, hvussu so fór at vera.

– Tað yngsta barnið hjá okkum spurdi, um tey systkini skuldu á barnaheim at búgva. Tá angaði eg, at eg ikki hevði sagt teimum frá nógvar fyrr, hvat fór at henda.

Foreldur tigandi

Ein góð hjálp hjá børnum í sorg er, um foreldur greiða starvsfólkunum á stovnum frá, um tey fara frá hvørjum øðrum ella um aðrar týðandi broytingar koma í lívið hjá barninum.

– Tað hendir alt ov sjáldan. Vit hava børnini allan dagin og tí eiga vit at vita, hvat hendir í lívinum hjá børnum. Tað er givið, at foreldur hava ikki orku til at

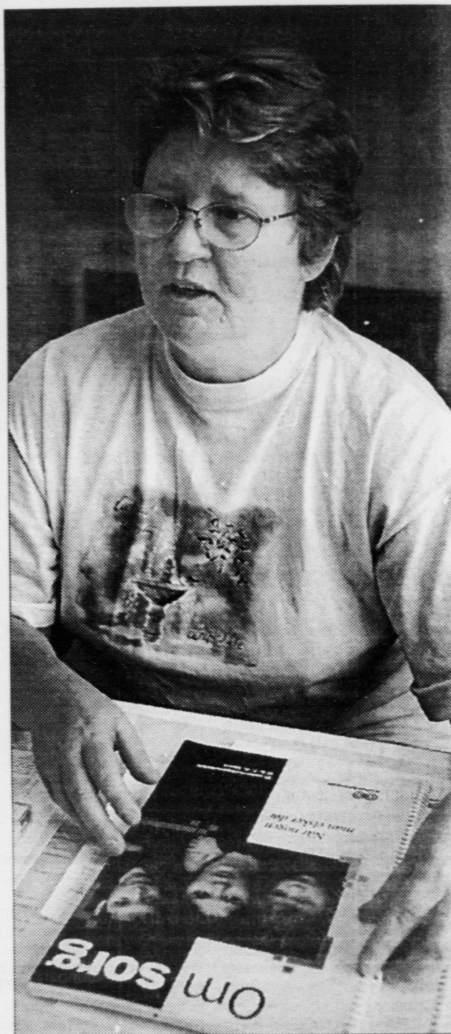
taka sær líka væl av barninum sum annars, tá ið tey sjálv eru í kreppu. Og tí eiga tey at heita á starvsfólkini á stovnum, soleiðis at tey kunnu vera við sum ein hjálp.

– Børn kunnu broyast grundleggjandi fyri eina tíð av sorg, til gerandisdagurin er komin í eina fastu legu aftur. Vaksin hava lyndi til at halda, at børn syrgja so stutt, men tað trúgvi eg í grundini ikki. Sorgin vitjar alla tíðina aftur og tí hava børn eisini sum frá líður tørv á at tosa um hana. Tey seta kanska spurningar, hví doyði babba, ella hví fóru míni foreldur frá hvørjum øðrum. Og hesir spurningarnir eru alla tíðina har. Sum skeiðhaldararnir søgdu taka børn frikortir frá sorgini av og á, sigur Carita Björklund.

– Pedagogar og hjálparfólk á dagstovnum eru sum heild ikki nóg væl fyri, tá ið tað ræður um at tora at taka stigið at tosa við barnið um sorgina, tað upplivir.

– Sum starvsfólk á dagstovni sleppur tú ikki undan at uppliva børn sum syrgja av eini ella aðrari orsök. Hinvegin verður tað ongan tíð rutina. Tú skalt tora hvørja ferð at taka stigið. Børn eru ógvuliga opin at tosa um, hvat tey föla. Men vit starvsfólk bremsa teimum ofta. Lurta tú eftir børnum, læri, tú nógvi. Í grundini svíkja vit børnini við ikki at tosa við tey um tað sum nívir tey, tey forða okkum ikki, tað eru vit sjálv sum forða okkum. Vit eiga ikki at spyrja okkum sjálv um vit tora, men heldur hugsa: hvussu kunnu vit lata vera.

Føroya Pedagogfelag ætlar at fylgja skeiðnum um børn og sorg upp. Tey sum tóku lut á skeiðnum finga nóg gott tilfar, sum kann

– Nógvi, sum hava verið út fyri eini sorg, hava vent sær til mín eftir at eg misti Jan og spurt meg, um lívið nakrantíð verður gott aftur. Eg plagi at siga, at lívið verður gott aftur og tú verður glaður aftur. Men tað verður ongantíð tað sama aftur
Mynd: Jens Kr. Vang

verða ein hjálp til, at tey betri duga og tora at tosa við børn um sorg. Eisini ber til at fylgja upp við skeiðvirksemi.

Kreppuhjálp

Í lótni arbeiðir Reyði Krossur í Føroyum við at skipa eina kreppuhjálpi, tað vil siga, at fólk, sum onkusvegna koma í eina kreppu kunnu fáa hjálp her og nú. Sum er ein eingi tilboð og tað hevur Carita upplivað persónliga, at koma út fyri eini stórari og svárrari sorg og ikki fáa nakra hjálp.

– Tá ið eg misti sonin royndi eg at leita eftir hjálpi, eftir onkrum sum kundi taka sær av mær og okkum. Eg hevði ikki orku til at taka sær av mínum livandi børnum. Hevði onkur bara kunnað sagt mær, hvat hendir við mær sum menniskja, tá ið eg komi í eina slíka støðu, hevði tað hjálpt.

– Eg leitaði ikki eftir eini meining, tí í míni verð er tað meiningsslegt, at hann skuldi doyggja. Seinni havi eg sagt mær sjálvum, at kanska var tað ikki meiningin, at hansara lív skuldi verða longri. Tað er ein uggi at siga tað, ein lítill hjálp, men í grundini meini eg tað ikki innast inni.

– Akkurat sum hjá smábørnum, tá ið tey knappliga koma út fyri eini stórari sorg, so upplivdi eg eitt kaos. Tí alt sum var, var ikki longur. Hví kundi onkur ta náttina, vit mistu sonin, ikki verið hjá okkum, sitid hjá okkum og verið um okkum. Alt doyri rúndan um teg og tú undrast yvir, at lívið gongur víðari. Vit skulu vita, at tá ið vaksin og børn syrgja, hava tey tað so ringt, at tey kunnu ikki fáa tað verri. Tað kann bara ganga tann rætta vegin, sigur Carita Björklund.